

SANTIAGO DE CUBA¹

21/10/14

A les 12:30, arribem a *Santiago de Cuba*, portem una mica de retard, a l'estació d'autobusos de **Viazul**, *Avd. del Libertador*, núm. 457, tel. (022)628484, ens dirigim en taxi a **Casa de Nivia Melendez**, *c/ General Portuondo*, 510, Tel: 0053 22 622893, abans aquest carrer es deia *Trinidad*. Ens instal·lem a la casa, i sortim caminant cap a la **plaça Dolores**, veiem la plaça més animada que en el viatge anterior i ens dirigim al *c/ Heredia* a visitar la **casa natal de José Heredia**, *c/ Heredia*, 260, és un petit museu, d'un dels poetes més importants del romanticisme, va néixer el 1803, igual que molts altres independentistes va ser condemnat a l'exili, i des de Mèxic, expressa l'enyorança al seu país, morí el 1839.

De camí direcció al *Parque Céspedes*, passem pel Museu **El Carnaval**, *C/. Heredia 303*. En 1983 es va inaugurar el Museu El Carnaval en una Casona del segle XVIII.

En el museu es recull la història del carnestoltes "santiaguero", resultat de la unió d'alguns elements de la cultura espanyola i africana enriquida per la influència *franco-haitiana*. Al pati posterior tots els dies a les 4 de la tarda té lloc un espectacle de dansa. El carnaval a Santiago es celebra el mes de juliol.

En el mateix carrer al 208 s'hi troba: la **Casa de la Trova**, dedicada al trovador *Pepe Sánchez*, pioner de la música cubana, la millor música cubana en viu en un clima agradable. Pots escoltar, ballar i prendre't uns "mojitos", mentre gaudeixes l'espectacle dels vilatans ballant, i fins i tot et conviden ballar, <https://www.youtube.com/watch?v=eOn4T3VauL8>

Al costat la **Casa del Estudiante**, al núm. 204, la **llibreria La Escalera** al 265 és una llibreria de vell, per cert molt cara, no comprem res, sembla que està posada pels turistes... però és bonica de veure, ja ho coneixem del viatge anterior. També visitem la **llibreria La Internacional**, en el mateix carrer, entre el *c/ General Lagrén* i *c/ Félix Peña*. En el parc *Céspedes*, contemplem la plaça amb els edificis de l'Ajuntament, la Catedral i el *Museu Diego Velazquez*.

Com a retrobavem amb aquesta ciutat aquesta sortida ha estat encertada, i comentem com l'hem trobat de canviada, molt més trànsit, sobretot de motos, i més contaminació, afortunadament el carrer paral·lel a *Heredia*, l'han fet peatonal, és el *c/ José Antonio Saco*, per on pugem cap a la plaça *Dolores*, per fer un mos, en aquest carrer entrem en una altra llibreria, per comprar algun llibre dels recomanats, i canviem moneda. Ja a la plaça anem a fer un mos a casa *Dolores*, però en aquesta època el restaurant està tancat, només hi ha servei de bar, i ens dirigim al restaurant la **Perla del Dragón**, a la mateixa plaça, fem un plat amb arròs fesols i pollastre acompanyat d'una cervesa. En acabar preguntem si coneixen al *Willy*², ens diuen que si i que als voltants de les sis, quarts de set, acostuma a estar a la plaça. Sortim a prendre cafè al *Café La Isabelica*, i a donar un vol pels voltants. Cap a quarts de set tornem a La Perla

¹ És la segona vegada que viatgem a Santiago, tot el que varem conèixer la primera vegada, hem procurat no tornar-ho a visitar, per més informació veieu el viatge del 2011, aquesta vegada volem endinsar-nos en altres fisonomies d'aquesta ciutat.

² Willy Carbonell, músic, el varem conèixer en el primer viatge, i desitjàvem retrobar-lo.

del Dragón, per trobar-nos amb el Willy Carbonell, ens esperem en el restaurant i el van a cercar, ell diu recordar-nos, ens sobta l'estat en el que es troba, molt deteriorat, tot i que segueix cantant amb una bona veu, i fent jocs de malabars, l'invitem a fer un àpat, ens parla de la família, i de les dificultats que té per sobreviure, però no perd l'optimisme i el sentit de l'humor.

En acomiadar-nos anem cap a casa a deixar els llibres i reposar una mica i sopar. El sopar va ser excel·lent i abundant, de primer sopa de verdures boníssima, de segon carn de porc guisada, molt tendre, acompanyada d'arròs, fessols, plàtan freixit, i amanida, per postre fruita i algú dolç. La filla de la casa, és biòloga i exerceix, també és la persona que bàsicament organitza la casa i la cuina, el seu marit fotògraf, col·labora en la preparació dels àpats, i la cura dels fills, sel's veu sempre molt enfeinats, i disposats, assumint la feina perquè els pares són grans i la mare està malalta. En acabar el sobretaula, anem cap a l'habitació a preparar les visites de l'endemà i descansar.

22/10/14

07:30 Ens llavem, arreglem i esmorzem a la casa, excel·lent i abundant, a quarts de deu, agafem un taxi per anar a les 10:00 a la **Casa del Caribe**, c/ 13 núm. 154, horari de 09:00 a 17:00, ens entrevistem amb l'historiador Julio Corbea Calzado en ofereix la disponibilitat de tots els experts en atendre'ns i facilitar-nos documentació i bibliografia. Ell ens parla de l'esclavitud a les mines de coure, ell era especialista entre d'altres en aquest tema. Cap a les 12:00 ens acompanyen a la **Casa de las Religiones Populares**, c/ 13 núm. 206, horari: de 09:00 a 17:00 (veure fotos 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12 i 13). Fem una visita guiada al museu i ens expliquen les regles de Osha i de Palo Monte, museu molt interessant si hi ha interès pel tema. A continuació tenim una reunió amb el Dr. Jorge Ulloa Hung, investigador, Facultat d'Arqueologia, Universitat de Leiden Holanda i INTEC de Santo Domingo.

En sortir anem per l'avinguda de Manduley, no hi ha pràcticament trànsit, l'abundant vegetació de l'avinguda amb la dels jardins de les cases (veure foto 14), configura un espai agradable per passejar, anem comentant el que hem après, i per casualitat trobem el **restaurant cooperativa ZUNZUN**, a la mateixa avinguda, núm. 159, Telf. +53 22 641528 restaurant allunyat del centre, però per recomenar.

En sortir, decidim seguir per l'avinguda, desitgem seguir caminant, per conèixer altres indrets d'aquesta ciutat, fa bon temps i la natura amb les construccions sobreposades al fons, configura el paisatge. Arribem a la cruïlla de l'Avd. de *Las Américas*, on es troba el *Parque Ferreiro*, aquí s'acaba la tranquil·litat, coincideix amb la sortida de les escoles, està plè d'infants amb mares, avies, nois i noies adolescents, el parc i les avingudes, estan plenes de gom a gom, el trànsit que hi conflueix, és abundant, seguim caminant fins a la *Plaza de Marte*, seguint per l'Avd. *Victoriano Garzón*, on es troben el mercat, i diferents botigues d'alimentació, peixeteries, fruites i verdures. Ens passem per la plaça, i seguim pel carrer *Heredia*, fins a la *Plaza Dolores*, d'allí ens dirigim a la llibreria *La Internacional*, hem de anar a buscar un encàrrec, comprem els llibres i un CD, i una tarjeta per a connectar-nos a internet, estem força cansats, i anem a fer un mos i reposar una estona a la cafeteria de l'**hotel Casa Granda**, *parc Céspedes* uns entrepanes de tonyina i una llimonada natural, en sortir pugem pel carrer peatonal, tranquil·lament fins a la casa per anar a reposar.

23/10/2014

Ens llavem arreglem i esmorzem a casa Casa de Nívia Melendez, com sempre l'esmorzar abundant i excel·lent, en sortir ens dirigim a la *Plaza Dolores*, cerquem un taxi per desplaçar-nos a **La Granjita Siboney**, situada a 13 Km. i mig de *Santiago de Cuba*, a la carretera cap a la *Playa Siboney*, estava en un lloc bastant despoblat. La seva construcció és de maçoneria, pintada de blanc i vermell, voltada amb pals de fusta també blancs rematats en vermell, tenia un corredor de *arecas* des de la reixa d'entrada fins al portal (veure fotos 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23 i 24).

Història: La casa d'esbarjo era propietat del Sr. *José Vázquez Rojas*, comerciant de la ciutat de Santiago de Cuba, era una segona residència. Es va construir al 1945, encara que va ser modificada en dues ocasions. A l'abril de 1953, *Fidel Castro Ruz i Ernesto Adolfo Tizol Aguilera*, detecten l'habitatge, ateses l'ubicació i l'entorn, com el lloc que reuneix les condicions requerides per a caserna general dels joves que prendrien el *Cuartel Montcada*. Es va aconseguir llogar-la amb el pretext de negoci per a pollastres. Per a això es van fer algunes transformacions: a l'antic pou d'abastament d'aigua se li van obrir quatre buits que van permetre introduir en ells una creueta de fusta per lligar els paquets d'armes i com a suport d'una tina metàl·lica que, plena de terra i amb plantes sembrades, simulava una jardineria més de les que ornamentaven el pati. També es van construir tres supòsits galliners per ocultar els vehicles amb els que es traslladarien fins a la ciutat de *Santiago de Cuba*. Després de fracassada l'acció de la Caserna Montcada diversos joves tornen a la *Granjita* i al costat de *Fidel* decideixen continuar la lluita des de les muntanyes més properes, la serralada de *La Gran Piedra* on reben l'ajuda de la pagesia de la zona fins que el 1 d'agost de 1953 *Fidel*, al costat de set companys, va ser capturat en un *bohío* vara en terra pel tinent *Pedro Manuel Sarria Tartabull*. Soldats de l'exèrcit descobreixen l'habitatge el mateix dia 26 de juliol i traslladen cinc cadàvers que van ser col·locats en diferents posicions, el dia 27 traslladen el cadàver d'una víctima de la població civil que va ser col·locat entre la carretera i la tanca perimetral; la façana de la casa va ser metrallada simulant un combat. El 23 de juliol de 1965, la casa, s'inaugura com a museu, amb el nom de *Granjita Siboney*. Per la seva importància històrica va ser declarada monument nacional el 26 juliol 1979.

Arquitectura: hi trobem elements funcionals de l'arquitectura colonial cubana. És apaïxada, d'un sol nivell, amb un portal al seu centre, sostingut en el front per dos fusts de fusta amb llotges poc profundes, terrassa al fons i gran profusió de finestres amb persianes protegides amb teuladell, el que proporciona frescor i impedeix la penetració dels raigs solars a l'interior de la casa. La coberta és de color vermell, donat per l'ús de teules criolles, sustentada per bigues de fusta inclinades i *alfardas*, al portal a tres aigües, quatre a la part central i a dos en el fons, els cavallets rematats per una filera de teules franceses, amb una canal per a la recol·lecció de l'aigua. Aquesta edificació adopta alguns codis de l'estil de transició Art Decó. Al portal s'observen gelosies de fusta de forma esglaonada, quatre murs rectangulars que es trenquen a propòsit per continuar el esglaonament en la porció baixa d'aquest espai, el pis de quadrats perfectes, vermell intens emmarcat en línies blanques conformen, al costat de la distribució geomètrica de l'interior, una simetria senzilla que ressalta pel blanc de les parets i el vermell dels marcs de portes i brancals de finestres. La casa està envoltada per una tanca perimetral amb pals de fusta rústica pintats de blanc i acabats en punta de diamant de color vermell. La porteria forma al seu torn un triangle amb

la mateixa feina de la fusta. En l'arquitectura de l'habitatge predomina un estil Eclèctic molt nacionalista que té en compte l'abaratiment de l'obra i la simplicitat dels procediments constructius. El disseny general respon a la seva funció de casa d'esbarjo o retirada de la mitjana burgesia santiaguera.

Museu: compta amb set sales d'exposició que permeten conèixer sobre els preparatius i les conseqüències de l'assalt a la Caserna Montcada a través de mostres fotogràfiques, panells i exponents entre els quals es troben el fusell M-1 semiautomàtic de culata plegable, de les poques armes de potència que van portar els revolucionaris a l'acció; rifles de tir esportiu i alguns uniformes tacats de sang que no presenten impactes de bala, demostrant així els crims comesos amb els joves. S'exhibeixen també objectes personals dels assaltants, documents i claus d'automòbils, així com casquets i bales dels empleats en les pràctiques i el combat respectivament. També s'exposa part del mobiliari original decorat en blanc i vermell segons els colors que predominen a la casa. En finalitzar la visita, retornem a *Santiago*, a la *Plaza Dolores*, amb el mateix taxi. A nosaltres que ja havíem fet en el primer viatge, el recorregut de la *Revolución*, ens ha agradat de conèixer, la visita la valorem interessant des d'una perspectiva històrica. Prop d'allí hi ha la **platja Siboney**, i el **Santuari de la Virgen del Cobre**, però ho desestimem per anar a *San Pedro de la Roca del Moro*.

De la *Plaza Dolores*, caminem fins a la parada del 212 per dirigir-nos cap a Ciudamar, l'autobús no arriba, finalment pugem en un camió per a passatgers (veure foto 2), pugem a la zona de càrrega, amb un petit banc en tot el perímetre del recinte i la resta a peu dret, no és massa aviat i no anem massa estibats. En arribar a *Ciudamar*, uns parella jove que coneixen l'indret ens acompanya fins a la carretera per pujar a ***San Pedro de la Roca del Moro***, el dia s'ha anat enovulant, anem pujant en solitari, només ens acompanya el cant dels ocells, als marges del camí hi ha força vegetació, amb trenta minuts som dalt, visitem la fortalesa, i contemplem les vistes des d'allí (veure fotos 25, 26, 27 i 28).

La fortalesa: "L'increment del cors al Carib i la política de Felip II de fortificar les seves colònies, a partir de la pèrdua de l'hegemonia naval espanyola en 1588, va determinar la construcció, entre 1590 i 1610, d'una fortificació amb revellí artillat a sobrevent de la boca d'entrada a la badia de *Santiago de Cuba*. Les innovacions navals en el segle XVII, juntament amb l'agudització de les contradiccions entre les potències europees, van fer indispensable fortificar més aquest lloc estratègic. En 1638, després de la visita de l'enginyer militar *Juan Bautista Antonelli*, el governador de la ciutat, *Pedro de la Roca y Borja*, va ordenar construir una fortalesa de maçoneria amb quatre baluards, amb el nom de *Castell de San Pedro de la Roca del Morro*. En 1662, una esquadra anglesa, evadint l'enfrontament amb la Fortalesa, desembarca quatre quilòmetres més a l'est i s'apodera de la ciutat; el Castell és evacuat, les seves estructures de fusta destruïdes i capturada l'artilleria. Entre 1675 i 1692 és danyat per terratrèmols, i entre 1693-1695 reconstruït per l'enginyer *Francisco Pérez*; novament pateix modificacions entre 1738-1740, aquest cop dirigides per l'enginyer *Antonio d'Arredondo*, qui va ampliar el Castell i l'Estrella. Va ser declarat Monument Nacional el 25 de desembre del 1979 i després declarat per la UNESCO com a Patrimoni de la Humanitat amb la categoria de Lloc Cultural durant la XXI Reunió del Comitè de Patrimoni Mundial, celebrada de l'1 al 6 de Desembre de 1997, a Nàpols, Itàlia. En la seva selecció es van tenir en compte els criteris culturals IV i V de la Convenció per a la protecció del Patrimoni Mundial Cultural i Natural.

Juan Martín Cermeño i Francisco Calderín, li van proporcionar la seva actual fisonomia després de ser escalabornat per nous terratrèmols entre 1757 i 1766, se li inclou la seva esplanada frontal i el fort de l'Avançada. A partir de 1775 la *Roca* i *La Estrella* van ser regularment com presons polítiques sense abandonar les seves funcions militars, fet que es va mantenir fins al segle XIX. En el transcurs del segle XX, el sistema fortificat de la *Roca* va passar a una etapa d'oblit que el va portar gairebé a la ruïna, fins que en la dècada del 60 va ser restaurat pel *Dr. Francisco Prat Puig*.

En finalitzar la visita prenem una beguda amb un petit acompanyament i ens disposem a retornar pel camí per dirigir-nos a la parada del bus, comença a ploure finament, ens acompanya l'olor de terra humida. En arribar veiem el camió per a passatgers, retornem a *Santiago* envoltats d'escolars grans i petits, que surten de les escoles i que van pujant i baixant en les diferents parades. El bus ens deixa a la *Plaza de Marte*, d'allí anem a casa, està plovent amb força.

Ens canviem i anem passejant cap el **restaurant Aurora**, és un paladar, ubicat al mateix barri, c/ *General Portuondo*, 662 entre *General Montacada* i c/ *Calvario*. Tant sols entrem, plou intensament, sopem en un pati cobert, envoltats de vegetació, el lloc és per recomenar, per l'àpat i l'entorn. Ha parat de ploure, en acabar retornem tranquil·lament cap a casa. Preparem l'equipatge, i ens acomiadem de la família, demà marxem cap a Barcoa.

24/10/2014

06:00 Ens llavem, arreglem, a les 06:45 ens dirigim amb taxi a l'estació de Viazul per anar a Baracoa, a les 07:45, sortim el viatge és llarg, però el camí recorregut, s'ho val, per la vegetació, els canvis de paisatge a mes l'autocar es còmode (veure foto 1).

26/10/2014

Procedents de Baracoa arribem a *Santiago de Cuba*, a les 19:15 ens dirigim altra vegada a casa de *Nívia Melendez*, després del viatge, tenim ganes d'estirar les cames, deixem l'equipatge, anem a fer un vol, la darrera passejada per aquesta ciutat, sopem i anem a descansar, demà marxem cap a La Habana³.

27/10/2014

07:00 Ens llavem i arreglem i ens acomiadem de la família, a les 08:00 ens espera el taxi per anar a l'aeroport de Santiago de Cuba cap a La Habana, esmorzem a l'aeroport i puntualment emprenem el vol.

³ El viatge de Santiago de Cuba a Baracoa, és molt bonic, per carretera però es fa llarg, hi ha una altre opció, hi ha vols interns de Baracoa a La Habana, amb Aerogaviota i Aerocaribbean. Ens en assabentem allí, s'hi ho haguéssim conegut, de retorn l'haguéssim fet directe de Baracoa a La Habana.